

انتشارات ادیبان روز

مدل‌سازی و تصمیم‌گیری:

اروفای شناخت، مساله‌شناختی و

راه‌حلیابی

پژوهش عملیاتی نرم

تألیف:

دکتر محمد رضا حمیدی زاده

استاد دانشگاه شهید بهشتی

سرشناسه: حمیدی زاده، محمدرضا، ۱۳۳۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: مدل سازی و تصمیم گیری: ارتقای شناخت، مساله شناختی و راه حل یابی
 مشخصات نشر: پژوهش عملیاتی نرم، تألیف محمدرضا حمیدی زاده
 تهران: ادیبان روز، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری: ۳۳۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۵۶-۱۵-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: تحقیق عملیاتی - تصمیم گیری - حل مسأله
 عنوان دیگر: Problem solving - Decision making - Operations research
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ق ۸۴ ص ۷/ ۷۵
 رده بندی دیویی: ۰۰۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۵۸۴۳۴

جله آرا: الهه اصلانی زو
 طراح جلد: سحر بیگی
 شمارگان: ۱۰ جلد
 قیمت: ۳۰۰۰ تومان
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
 نوبت چاپ: اول
 چاپ و صحافی: سرمدی

کلیه حقوق این اثر متعلق به انتشارات ادیبان روز می باشد و به گونه استفاده از این کتاب (کپی، تکثیر، استفاده در کارگاه های آموزشی) بدون اجازه ناشر مجاز نیست. قانونی دارد.
 آدرس: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان ۲۸۶، طبقه ۳، واحد ۵

تلفن: ۶۶۵۶۸۱۲-۱۵

www.adibanbook.ir
Info@adibanbook.ir

انتشارات ادیبان روز

پیش‌گفتار

هدف بنیادی پژوهش‌های عملیاتی نرم، ارتقای شناخت، تبیین نقشه‌های شناختی، بالابردن سطح ادراک در مسأله‌شناختی و ارائه راهبردهای کشف، ساخت و عرضه شیوه‌های متنوع نظام‌مند برای پاسخ‌یابی و حل مسائل است؛ لذا این رشته از معرفت بشر با تهیه و تبیین چارچوب‌ها، افکار، تلاش می‌کند تا روش‌های اصلی بررسی، تحلیل و ابزارهای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مدیران و کارشناسان را برای هدایت بهتر فعالیت در محیط، فراهم و ارائه نماید.

این کتاب که جلوه‌ای از تفکر بر روش‌شناسی‌های نرم است درصدد است با تکیه بر مدل‌سازی، تصمیم‌گیری، فراهم ساختن خطوط راهنما برای توانمندشدن چند سویه راهبردی و سیستمی به ارتقای سطح شناخت، حل مسائل مدیریت در دنیای واقعیات کمک کند. راه‌حل‌های کارآمد این روش‌شناسی با ایجاد دیدگاه‌های ابعاد، گر چند لایه‌ای، بر پایه تحلیل مؤلفه‌های مختلف و روابط پیچیده میان آنها، ارائه می‌شود. روش‌شناسی نرم، مسأله‌محور است، این روش، با نقشه‌یابی بر اساس دیدگاه‌های راهبردی و اصول سیستمی، راهکارهای مهندسی چند لایه، ارائه می‌دهد. در این روش‌شناسی با رعایت منافع ذی‌نفعان، با ارزش‌آفرینی حوزه‌ای، دانش مراجه مسائل پیش روی عرضه می‌دارد.

این کتاب به منظور دستیابی به هدف‌های مذکور و برای نهادینه‌کردن این کانون معرفتی در کشور نوشته شده است. تأکید اصلی کتاب بر مدل‌سازی، تشریح پژوهش‌های عملیاتی نرم به مثابه ابزار ارتقای شناخت، مسأله‌شناختی و راه‌حل‌یابی برای مسائل تصمیم‌گیری است که مدیران در بنگاه‌های اقتصادی و بازرگانی و مؤسسات غیرانتفاعی و عمومی با آن مواجه هستند.

کتاب در چهار بخش و دوازده فصل به شرح زیر تقریر یافته است:
بخش یک با عنوان «روش‌شناسی و شناخت»، شامل فصل اول: نرم، سخت، مدل و مدل‌سازی؛ فصل دوم: روش‌شناسی سیستم‌های نرم؛ فصل سوم: شناخت، مسأله‌شناسی و راه‌حل‌یابی؛
بخش دو با موضوع «ایده‌ها و گزینه‌ها»، شامل فصل چهارم: آگاهی و آیدایی؛ فصل پنجم: رویکرد گزینه‌های راهبردی، تحلیل و توسعه آن.

بخش سه با عنوان «اخلاقیت، بازتاب و نقشه‌برداری»، شامل فصل ششم: راه‌حل‌یابی و حل خلاقانه مسأله؛ فصل هفتم: راهبرد مذاکره و بازتاب مباحثه؛ فصل هشتم: نقشه‌برداری مفهومی و موقعیت‌یابی.
بخش چهار با موضوع «مدل‌سازی، تحلیل و راهبرد»، شامل فصل نهم: مدل‌سازی ساختاری تفسیری و تصمیم‌گیری گروهی؛ فصل دهم: تحلیل پابرجا و استوار؛ فصل یازدهم: فرایند تحلیل شبکه‌ای؛ فصل دوازدهم: نظریه صحنه‌پردازی و تحلیل صف‌آرایی، است

محمد رضا حمیدی‌زاده

استاد دانشگاه شهید بهشتی

فهرست مندرجات

عنوان

صفحات

۱۱

بخش یک: روش‌شناسی و شناخت

۴۲-۱۳

فصل اول: نرم، سخت، مدل و مدل‌سازی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ تحقیق در عملیات و تصمیم‌گیری؛ چارچوب اصلی تحقیق در عملیات؛ فنون و مدل‌سازی؛ فنون تصمیم‌گیری؛ انواع فنون بهینه‌سازی؛ عرصه‌ها و حیطه‌های کاربرد مدل‌سازی؛ تعریفی مدل؛ اهداف مدل‌ها؛ مدل‌سازی، مراتب و ویژگی‌ها؛ مدل‌های عینی؛ مدل‌های ذهنی؛ اعتبار مدل‌ها؛ تبیین، پیش‌بینی و کنترل مدل‌ها؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۶۳-۴۳

فصل دوم: روش‌شناسی مدل‌های نرم

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ روش‌شناسی؛ مبانی نظری روش‌شناسی؛ تفسیرگرایی، پدیدارشناسی، هرمنوتیک، اثبات‌گرایی؛ الگوریتم روش‌شناسی؛ روایت‌پژوهی؛ روش‌های تحلیل روایت؛ بررسی و تحلیل موضوعی، بررسی و تحلیل ساختاری، بررسی و تحلیل تعاملی، بررسی و تحلیل اجرایی؛ مطالعه موردی ۱. ورشکستگی کسب‌وکارها؛ مطالعه موردی ۲. مدل‌سازی سیستم ارتباطات و هماهنگی سازمانی؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۹۶-۶۵

فصل سوم: شناخت، مسأله‌شناسی و راه‌حلیابی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ شناخت؛ تعاریف و ابعاد؛ مسأله و مسأله‌شناسی؛ اقتضانات رویکرد مسأله‌شناسی؛ راه‌حلیابی؛ موانع و تسهیل‌گران حل مسأله؛ نقشه شناخت و راه‌حلیابی؛ انواع نقشه‌ها؛ ایجاد نقشه؛ فرایند دستیابی به نقشه؛ مورد مطالعه. انتخاب استراتژی؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۹۷

بخش دو: ایده‌ها و گزینه‌ها

۱۲۵-۹۹

فصل چهارم: آگاهی و ایده‌آفرینی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ آگاهی؛ مفهوم آگاهی، مسائل کسب آگاهی؛ ایده‌آفرینی؛ آمیخته

ایده‌آفرینی؛ ارزش، شایستگی و کیفیت؛ مدل‌های حل مسأله و ارتقای تفکر؛ پژوهش، ایده و طرح راه‌حل‌یابی؛ سازه‌های ایده‌آفرینی؛ شایستگی‌های شخصی؛ نیروهای تسهیل‌گر؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

فصل پنجم: رویکرد گزینه‌های راهبردی، تحلیل و توسعه آن

چشم انداز فصل؛ واژه های کلیدی؛ مقدمه؛ رویکرد گزینه های راهبردی؛ شیوه های رویکرد گزینه راهبردی؛ شیوه شکل دهی، شیوه طراحی، شیوه مقایسه ای، شیوه انتخاب؛ جعبه ابزار شیوه ها؛ مطالعه موردی ۱. مکان یابی و بازاریابی؛ مطالعه موردی ۲. ورشکستگی کسب وکارها؛ رویکرد تحلیل و توسعه گزینه های راهبردی؛ سایر کارهای رویکرد تحلیل و توسعه گزینه ها؛ قوت ها و محدودیت های رویکرد تحلیل و توسعه گزینه ها؛ طراحی نمودار راهبردی گزینه ها؛ کارگاه های رویکرد؛ مطالعه موردی ۳. ورشکستگی کسب وکارها؛ مطالعه موردی ۴. ارتباطات باهنگی؛ جمع بندی؛ سؤال برای بحث و گفت وگو.

بخش سه: خلاقیت، بازتاب و نقد و بردار

۱۸۹-۱۵۹

فصل ششم: راه‌حل‌یابی و حل‌خلاقانه مسائل

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ مبانی نظری و مفاهیم پایه؛ روش‌های حل‌خلاقانه؛ سیستم‌های فنی، سطوح نوآوری، قانون آرمانی بودن، تناقض‌ها، تکامل سیستم‌های فنی؛ ویژگی‌های افراد و سازمان‌های خلاق؛ فرایند دستیابی به خلاقیت؛ نحوه شکل‌گیری اندیشه‌های جدید؛ شرایط رشد فاعل خلاق؛ روش‌های دست‌یابی به خلاقیت؛ ابزار اصلی نظریه حل‌خلاقانه مسئله؛ مقایسه حل‌خلاقانه مسئله با معادنی افکار؛ کاربری حل‌خلاقانه مسئله در مدیریت؛ موانع دستیابی به خلاقیت؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و تفکر گروه.

فصل ہفتم: راہبرد مذاکرہ و بازتاب مباحثہ

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مفروضات راهبرد؛ فرایند راهبرد؛ گام اول: درک حالت، مسأله و موقعیت آن، گام دوم: نقش‌های مشارکت‌کنندگان، گام سوم: ساخت نقشه‌های شناختی اشخاص، گام چهارم: تهیه و ترسیم نقشه‌های راهبردی براساس ترکیب نقشه‌های شناختی افراد/ گروه‌ها، گام پنجم: ایجاد راهبرد تازه/ آفرینش راهبردی جدید، گام ششم: ایجاد مجموعه‌ای از گزینه‌ها، گام هفتم: ایجاد مجموعه‌ای از سناریوها، گام هشتم: مقایسه گزینه‌ها و سناریوها، گام نهم: تحلیل نتایج، گام دهم: ارائه پیشنهاد و سیاست؛ مطالعه موردی. توسعه کارخانه؛ تمرین ۱. شبکه قدرت - تمایل؛ تمرین ۲. ساخت نقشه‌های شناختی؛ بیانیه رئیس

حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان؛ بیانیه شورای عالی رقابت؛ تمرین ۳. ساخت نقشه راهبردی؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۲۱۳-۲۳۲

فصل هشتم: نقشه‌برداری مفهومی و موقعیت‌یابی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ نقشه‌برداری مفهومی؛ موضع‌یابی و تعیین جایگاه؛ تعیین موضع/جایگاه بنگاه یا محصول، رویکردهای موضع‌یابی، وضعیت منابع بنگاه، وضعیت بقای بنگاه؛ تحلیل عملکرد-اهمیت؛ سازوکار تحلیل؛ رویکرد تحلیل عملکرد-اهمیت؛ مطالعه موردی؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۲۳۳

بخش چهارم: مدل‌سازی ساختاری و تصمیم‌گیری گروهی

۲۳۵-۲۶۸

فصل نهم: مدل‌سازی ساختاری و تصمیم‌گیری گروهی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ مدل‌سازی ساختاری تفسیری؛ فرایند مدل‌سازی؛ تصمیم‌گیری گروهی؛ آزمایش و ارزیابی؛ فرایند رویکرد؛ مطالعه موردی ۱. بوم‌شناسی رقابتی؛ مطالعه موردی ۲. توانمندی مزیت رقابتی؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو؛ مسأله.

۲۶۹-۲۸۷

فصل دهم: تحلیل پابرجا و استوار

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ شناخت و ارزیابی؛ ناهمبستگی؛ تصمیم‌گیری؛ انعطاف‌پذیری و استوار ماندن؛ پابرجایی آینده‌های چندگانه؛ شیوه‌های دستیابی به پابرجا بردن؛ استواری؛ روش نمودار درختی، روش مدل علی-فرایندی، روش ساخت یافته، روش مشارکتی، مراحل مدل‌سازی؛ راهبرد پابرجا و استوار و دیگر راهبردها؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۲۸۹-۳۰۵

فصل یازدهم: فرایند تحلیل شبکه‌ای

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ فرایند تحلیل؛ ساختن مدل و پیکره‌بندی مسأله، تشکیل ماتریس‌های مقایسات زوجی و بردارهای اولویت، تنظیم ابرماتریس، انتخاب گزینه بهینه، مطالعه موردی. ارزیابی و انتخاب پروژه؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو؛ مسأله.

۳۰۷-۳۲۷

فصل دوازدهم: نظریه صحنه‌برداری و تحلیل صف‌آرایی

چشم‌انداز فصل؛ واژه‌های کلیدی؛ مقدمه؛ اصول نظریه صحنه‌پردازی؛ تحلیل صف‌آرایی؛ ارکان مدل‌سازی، شخصیت کلیدی بازی، موقعیت، بازی تکی، سناریو تهدیدآمیز، میز مذاکره؛ شیوه و فرایند مدل‌سازی؛ شیوه و مدل‌سازی، تبیین موقعیت، بازی‌های تکی و سناریوهای تهدیدآمیز، سناریوی بدون تقابل، فرایند مدل‌سازی؛ شرایط اولیه؛ مراحل رویکرد تحلیل صف‌آرایی و تقابل؛ چالش‌ها، پرش‌ها، تله‌های مذاکره و تحلیل؛ چالش پایبندی و اعتماد، چالش‌های بازداشتن، وادار کردن و تهدید، چالش موضع‌یابی؛ راه‌حل‌یابی در مذاکره؛ جمع‌بندی؛ سؤال برای بحث و گفت‌وگو.

۳۳۰-۳۲۹

منابع

www.ketab.ir